

folton, melyre kihurczolták, a szó-szoros értelmében mindent megettek: fák lombját, bokrokat, füvet, sőt az utczákon is alig lehetett tőlük járni, mert vándorlásaik közben a hernyósereg a földet is elborította, bábozódás végett pedig bement a szobákba, ágyakba stb. Már szép néhány millióeskába került az amerikaiaknak csupán ennek az egy fajnak az irtása. Nálunk pedig ez a faj többnyire szerényen viseli magát, mert természetes ellenségei jobbra sakkban tartják. De mikor a gyapjas pillét kivitték Amerikába, természetes ellenségeit itthon hagyta az a természetbúvár, aki kiczipelte. Ugyanezt látjuk ismétlődni, ha szabad a párhuzamosságot fölvetni, a z e m b e r i n e m t e r j e s k e d é s é b e n i s. Ázsiában volt, mint a jelek mutatják, az emberiség bölcsője. Ott szaporodott el először és ott is lett először neki szűk a hely. A létért való küzdelem, a túlnépesség, ott nyűtték el először a békésebb és jobb indulatú emberi anyagot úgy, hogy lassanként csak a legveszekedőbb népek, vagy a legnagyobb tömegben egy u r a l k o d ó alá került országok lakossága bírt a régi telepeken megmaradni, minek folytán korán megindultak a vándorlások mindenfelé; kelet felé Kínában és Japánba, nyugat felé Európába, dél felé Hindosztánba, szóval a szélrózsa minden irányában. Azoknak a népeknek, amelyek vándorlásaik közben vagy lakatlan területekre, vagy pedig békésebb természetű lakosság közé jutottak, kedvezett a szerenese; mert ilyen helyeken vagy nem bántotta őket senki, vagy pedig ők nyugtázták le az ott talált, kevésbé harcias lakosságot. Még az emberi nemnek bacillus-ellenségei is, amelyek a leggonoszabb járványokat szokták okozni, szintén a legrégebb emberi középpontokban fejlődtek ki valódi csapásokká.

Ha tehát Európából valamelyik nép a régebbi időkben visszakivándorolt, vagy vissza is ment a régi emberi centrumokba, határozottan rosszabb viszonyok közé jutott. Az újabb időkben Amerika és Ausztrália vol-

tak főleg olyan helyek, a hová a sűrűsödő lakosságú Európa népei a siker reményével vándorolhattak ki. Mindkét helyen volt még elég „szabad levegő” és elég hely. Látjuk, hogy a kivándorlók mindkét helyen jobb viszonyok közé kerültek, noha az egyik új földség keletre, a másik pedig nyugatra irányuló kivándorlást követelt. Világtájak szerint működő vándorlási törvény tehát egyáltalán nincsen. Minden attól függ, hogy több, vagy kevesebb ellenségre, illetve hatalmasabbakra akad-e a vándorló szervezet új hazájában, mintsem a régi. Ezek közé a természetes ellenségek közé természetesen a betegségerjesztő mikróbiomok is beletartoznak. És ámbár általában véve a régebbi és nagyobb földségek területén a viszonyok nehezebbek, mint az újabb és kisebb földrészekben (kivált a szigeteken), mindamellett ezen szabály alól is nagyon sok a kivétel. Például az óvilágban fejlődött szőlőnek (*Vitis vinifera*) itt van kevesebb ellensége, míg az újvilágban épen szőlőellenség fejlődött több és ennek folytán ott több és ellentállóbb szőlőfaj is támadt. E miatt az európai szőlő az Egyesült-Államok keleti (atlanti) államaiban sohasem bírt valamire vergődni; és utóvégre is ott az amerikai vad szőlőfajokat nemesítették annyira, hogy valamelyes gyümölcsöt kaphattak a tőkékről. Viszont az amerikai szőlőfajok Európában találnak olyan új otthont, mely kedvezőbb nekik, mint az ősi haza.

Mivel pedig sohasem lehet előre tudni, hogy valamely állat- vagy növényfajnak hol akad több ellensége, azért semmiképen sem bízhatjuk magunkat afféle állításokra, melyek szerint az amerikai rovarok Európában nem bírnának boldogulni és hogy e miatt nem is kell ellenük határintézkedés. Már egy párszor megadtuk az árát ennek a bizakodásnak és bizonyos, hogy még többször is keservesen megadjuk, ha optimisták és könnyen hívők maradunk.

Sajó Károly.

A rab- király szabadon.

(Fantasztikus állatregény.)

(7. folytatás.)

Írta: **Bársony István.**

levegő egyszerre vészszírámmal telt meg. Ez a szokatlan esemény felrázta csöndjéből a közeleső környéket s az izgatottság csakhamar szemmel láthatóvá vált.

A fehérhasú bibiczek jajongva emelkedtek fel a rétről s gyors és villogó szárnyalással siettek arra, ahol a katasztrófa történt. Kíváncsiak voltak s ha máskor a pásztor kutyája

fölött is perczekig sürögtek-forogtak és szidták: most épen séggel nem tudtak betelni a lármával, a pöröléssel; hisz ilyen óriást, ilyen tulipántarkaságú idegent itt még soha sem láttak.

A bibiczek közé elvegyültek a czerkók, a kis halászmadarak, amelyek henczege szálldostak össze-vissza és hívogatták egymást. Meg-megállottak a levegőben s libegtek a vért nyaló tigris fölött, mint a pille.

De mindezek nyugtalansága csak afféle színpadi zajjal járt, aminek nem volt a tigrisre nézve jelentősége. Az igazi forrongás egészen másképp mutatkozott.

„Bodros”, a pásztor komondora, volt az egyik komoly nyugtalanító. A szegény hú eb, amely épen egy a mosárba tévedt borjút hajszolt volt kifelé, amikor a gazdája

kergetni kezdte Halvészt dühös ugatással közeledett, midőn Zulejka megrohanta a pásztort. A szegény kutya ösztönyszerűleg megérezte, hogy rettentő ellenféllel van dolga, mégis szőreborzoltan futott errébb, amíg csak meg nem látta, hogy gazdája mozdulatlanul fekszik a borzasztó tigris-talpak alatt. Ekkor megállott, farkát a lába közé csapta, fülét rémülten lapította le s rekedt, hörgő hangon kezdett üvöltöni, fel, az égre.

Alig néhány lépésnyire volt Zulejkától s India gyönyvét ugyancsak bosszantotta kétségbeesett riasztójával.

Szegény Bodros még nézni is szánalmas volt.

Hűséges szívvel megmondta neki, hogy itt most szörnyű gyász van. Vége a barátságának, az édes gazdájának, mivel annyi jó időt töltött a mezőkön; akinek igaz, becsületes, meg nem vesztegethető társa volt. Csak vonított hát, leirhatatlan keservvel, elnyújtott, remegő, el-elesüklő hangon, amely a bánattól még mélyebb volt, mint rendesen.

Valahol, nagyon messzire, a nagy nádasban, mintha visszhang lett volna: megszólalt rá egy bűgő, ümmögő, le-mélyedő másik vonítás, a melynek hallatára az „emberevő” egy pillanatra felütötte a fejét.

— Lám, lám, — gondolta magában, — de sokan vagyok. Egyik eb, a másik kutya, még ha farkas is, én mondom! — s hozzá tette: ha megúnom, majd közétek ütök.

Amott csakugyan egy farkas felelt a pásztor nagy komondorának, ami elég különös dolog volt. Mert a farkas csak ritkán, nagyon ritkán szólal meg fényes nappal. Akkor sem ilyen gyönyörű nyár-időben. De a Bodros hangja meg-tévesztette ezúttal, mert a fájdalmában egyre vonító kutya mély jajgatása olyan volt, mintha verembe esett farkas bűgna.

A sárkány.

„Ma is vannak sárkányok e világon“, — mondja Miskolczi Gáspár — ezek azonban nem sgyebek, mint „rém mondon megvéhdedett és mód nélkül megnevekedett kígyók“ s hogy ezek semmi egyébben nem is különböznek a többi kígyóktól, hanem csak nagyságban. Ezért mondaná a közmondás is, hogy: „A kígyó különben nem lehet sárkánynya, hanem csak ha előbb egynehány kígyókat megeszik.“ Nem ilyenek azonban a bűvös-bájos varázsoló boszorkányok sárkányai, kik néha-néha nagy öreg „kígyóformákat vesznek magukra és a pinczékben s más egyéb sötétségeken jelentgetik magokat, néha pedig világos, tüzes,

het sárkánynya, hanem csak ha előbb egynehány kígyókat megeszik.“ Nem ilyenek azonban a bűvös-bájos varázsoló boszorkányok sárkányai, kik néha-néha nagy öreg „kígyóformákat vesznek magukra és a pinczékben s más egyéb sötétségeken jelentgetik magokat, néha pedig világos, tüzes,

csillogó testben látszanak, az áerben repülnek és ilyenkor nagy zivatarokat támasztanak“, ezek nem természet szerint való sárkányok — mondja Miskolczi, — mert a sárkány soha szárnyon nem jár, ő csak hasonmászó kígyó; a bűvös-bájosok sárkánya ellenben maga az ördög. A természet szerint való sárkány-kígyó, — mely felől oly sok csudálatos dolgokat írnak a tudósok — korántsem cselekedhetik annyit mérgével, vagy ragadozásával, mint a mennyit ráfognak, mert csak-csak igen kicsiny szája vagyon.

A mitoszi és bibliabeli sárkány alatt az írás mindig a sátánt érti, kivéve a kínai írás-magyarázatokot, melyek ezekkel ellentétben az emberiség jóltevő szellemét látják benne megtestesülve: „A kínai előtt a sárkány a legtiszteletreméltóbb név, amely egyedül uralkodóját illeti meg“. Kínai mondák szerint réges-régen a sárkányok uralkodtak a „nap birodalmában“ s a mai uralkodó-család egyenesen tőlük származott.

A kínaiak sárkánya oly egy-két, vagy több szarvasagancsú lény, melynek teve-feje, ökör-füle és minden lábán öt körme van. Nyaka kígyószzerű, lábai olyanok, mint a tigriséi s rajtuk saskörmöket visel; egész testét halpikkelyek fődik. Rendesen a levegőégben, magasan a föld felett szokott tartózkodni s csak a legkritkább esetekben száll le. A „Lung-ma“ (sárkányló nevű lényük) igen szelid s Fu-hi-t hordja a hátán, — aki a kínai izát feltalálta. Nála van az a tábla, melyre a kínai írásjelek alapjegyei fel vannak vésvé. — A kínaiak egy másik sárkánya a *Kiliu*; ennek szarvasteste, ökörfarka, lópatája van; ez azonban már csak szarvat visel. Testét öt színben ragyogó pikkelyek fődik. Csendes, magányos helyeken tartózkodik s olyan szelid, jó szíve van, hogy még a bogarak útjából is kitér, nehogy patájával széttapossa őket.

Íme tehát a kínai ember előtt a sárkány (*Lung*) korántsem oly borzasztó állat, amilyen a mi meséink és mondáink sárkány-kígyója, melyről azt regélik, hogy szárnyas kígyó-testű, kemény pikkelyes bőré, nagy barom-állat s hogy rajta még a borotva-híd éles kései sem foghatnak ki, továbbá, hogy rém-hosszú körmű, rőfös-fogú, ostorként csüregő-csavargó, lomposfarkú, lángoló tarajú, 3, 6, 7, 9, 12-től 24 fejű, olyan bestia, melynek rendszerint a hetedik fejében van

Még ez is megjárta volna; hisz' Bodrostól nem kellett a tigrisnek tartania.

De a váltakozó, elnyújtott üvöltözésbe még egy hang vegyült. Egy kongó, zümmögő, morgó, rekedt hang, amely hasonlított a repedt harangéhoz.

A tigris arra nézett és felcsillant a szeme. Hatalmas, elnyújtott testén csöndes remegés futott végig; karmai kiéresztette s farkával idegesen csápolta. Ő is elkezdett halgan, kurrogó, vontatva bögő hangon monologizálni:

— Még csak ez hiányzott!.. Gyere, gyere!..

Kormos jött, a pásztor feketenyakú vén bikája. Már régen érezte a tigris szagát s egyre hánytá maga mögé a sarat, vad indulatában. A gulya egészen nekivadult a folytonos morgó bögéstől, amit messzire hallatott. Volt a gulya közt még egy fiatal bika, egy harmadfél esztendő, Kormos arra szólt rá: Daru fiam, tartsd össze az asszonyokat, meg a gyermekeket; vérszagot érzek; nem állom; sötétedik a szemem; akármilyen lesz is, bolondot teszek, érzem!..

Farkát felemelte s úgy tartotta, mintha zászló lett volna. Vastag, izompúpos nyakát előre nyújtotta s nehéznek látszó, mégis könnyű és erős ügetéssel rontott keresztül az alacsony zsombikon a tigris felé.

Bengália lánya felhőrrént, amikor a hatalmas bikát maga előtt látta.

Kormos megállott a tocsogóban. Jól tudta, hogy beljebb nem szabad mennie, mert ott beragad a sárba. Hanem a mocsár szélén rettentő bömbölésben tört ki. Lógott a nyelve, vérben forgott a szeme, bozontos homlokát megszegte, előre álló vastag szarva mint két dárdá meredt a tigris felé. Első lábával felváltva csapkodta a sarat hátra,

hogy pillanatok alatt valóságos medenczét vájt ki maga alatt a puha talajban.

Félelmes látvány volt. Magát a tigrist is megbűvölte.

Bodrost a segítség érkezése feltűzelte. Most már igazi halálmegvetést érzett. Egy életem, egy halálom! üvöltötte s ámbár minden szál szőre külön állott, hörgő marakodással ment neki hátulról a tigrisnek.

Halvész eddigéig megdöbhent nézője volt az általa előkészített borzalomnak; most azt hitte, hogy a nagy kutya tudja büntársi mivoltát s őt rohanja meg. Czupp! beleugrott az érbe s víz alatt úszva menekült. Mire ismét felbukott, épen látta, hogy a tigris a váratlan támadástól megriadva dühösen ugrik előre s abban a perczen Kormos nekimegy, mint a lokomotiv.

Nehéz pillanat volt.

A tigris elvesztette lélekjelenlétét s hirtelenében nem tudta, melyik támadója ellen védekezzék.

Bodros már se látott, se hallott, se csak a gazdáját akarta a saját élete árán megboszulni. „Úgy sem élem túl!“ — ez volt utolsó világos gondolata. Azután már csak a mindent egybeömlesztő sötét kaosz borult elméjére. Belemart hátul a tigrisbe s úgy csüngött rajta, mint a kullancs. Hörgő hangját már a vakdüh nyögésbe menő lihegése váltotta fel. El nem eresztette a „Csikós Fojtogatót“, amely iszonyút bődült, de kénytelen volt védekezni a bösz bika rohama ellen s így minden dühé mellett is túrtá a kullancsot, amely egyre marta. Ha csak egyetlen pillanatig is azzal törődik: a bika rátérdel, megökleli s ebbe az iszapba úgy beledöngyözi, hogy ki nem eviczkél többet alóla.

Abban a pillanatban, amikor a bika rárohant s kecske-

a legnagyobb kutyasága és legyőzhetlen ereje. Szájából tüzet okád, lángot fúj, szikrát szór s mérges tajtékokt áraszt. Legkedveltebb eledele a legény-hús, különösen, ha szakácsnéja a „vasorrú bába“ s azt ama bizonyos kidült-bedült kemenczekéményben előbb jól megfűstölte. Azt mondják a „rossz nyelvek“, hogy a sárkányok, midőn a megszállt tartomány legényeit már mind egy szálíg megették, akkor maguk is megsokalva a dolgot — a konkurrenzia rovására — egymást kezdik enni, míg nem végre csak három sárkány marad, melyek azután még a szép lányok elrablására is vetemednek. — A sárkány jön-megy s kérlelhetetlenül elragadja kiszemelt prédáit, rendszerint ifjú hajadonokat, kiket azonban „nem esz“ meg. Utoljára a három királyleányt viszi el, kiket azután három sárkányinással őriztet a földalatti réz-, ezüst- s aranypalotákban, hol azok, akár csak a Párkák: fonnak és varrnak, avagy pedig a felkonczolt királyfiak kéménybe aggatott húsa alá tüzet raknak. Ezen ember-adót követelő sárkányok leküzdésére vállalkoznak a hősök. Az elátkozott kútba leereszkedve, a sárkány lakába, meglepetve fogadja a jövevényt az elrabolt királyleány s kérdi tőle, hogy hogyan jutott arra a helyre, ahová „még a madár sem jár?...“ Egyszeribe belészeret és elárulja a sárkány-király egyéniségét, hogy ifja vállalkozását elősegíthesse. — Feltűnően jelentkezik a mesebeli sárkányoknál az a gonoszság, melyet „ördöggel bélelt“ — nem természet szerint való — sárkánynak a hitrege tulajdonít. Regénkben a sárkány mint az elátkozott kincs és elátkozott kastély őre szerepel és legyőzetésükkel mindez felszabadul. Ebben talál kifejezést az ördögöt jellemző kinesszomj s azért harácsolja össze, hogy a fényűzésre vágyódó emberi szívet megéjtse; de kifejezést talál mesénkben azon hitágazati elv is, hogy az ördögnek bár félelmetes ereje van, mindazonáltal hatalma azonnal megtörik, mihelyt emberére talál; de a mesebeli sárkányoknak a hitrege sárkányaival való eme rokonsága kitűnik még abból is, hogy összekötetésbe hozzák őket más „ördögösnek“ ismert személyekkel. Azt mondja ugyanis a nép meséje, hogy a sárkánynak boszorkány az anyja „rossz-tündér“ a felesége s hogy a garabonczosnak állandóan szolgálatában áll. (Ez a feltevés vezet el azon népbabonához, hogy „a sárkány szolgálatába szegődik annak, aki el-

adja lelkét az ördögnek és hogy az ilyennek pénzt, tejet és gabonát hord...“) Azonban nemcsak mesebeli vonatkozások, de még ténybeli adatok is szólnak a sárkányok felől; ezek tehát megdönteni látszanak azt a feltevést, mintha a „természet szerint való sárkányok“ egyszerűen csak megöregedett kígyók lennének. Ha hitelt adunk ugyanis egyes nagy-névű bölcs férfiak leírásának, úgy el kell fogadnunk azon állításuk igazságát is, hogy létezett egykor valami különleges állat, mely a sárkány fogalmával némileg megegyezett s melyet a képzelet a róla szóló elbeszélések révén és a legyőzésével járó vadász-lódtítások hallatára bár igen kiszínezett, de mégis némi létjogosultságot biztosít neki.

Valerius Maximus megemlékezik egy Epidaurus városában őrzött nagy sárkány felől. „Midőn — mondja — egyszer Rómában a pestis rendkívül kegyetlenkedett és tartottak vala attól, hogy az egész nép a pestis miatt elfogyna: az előjárók tanácsokból Epidaurus városába követeket küldöttek, hogy az Eskulapius templomához tartozó nagy sárkányt kölesönözzék ki nekik egy bizonyos időre, hogy szüntetné meg az a közöttük kegyetlenkedő pestist. Csodálkozásra méltó dolog, hogy ez a nagy „barom-állat“ az epidaurusiaktól mily igen megszelídített! A sárkány kikölesönöztetvén, sok jó étel által csábítatva, „a maga szabad-akaratjából“ a nagy hajóba (melyet számára készítettek) beszállott. Útközben, midőn a küldöttség a tengeren Rómába visszaevdett, nagy eset adta elő magát, egy révben ugyanis, mikor megállapodtak volt, a nagy sárkány a hajóból kiszökött s a közel levő erdőbe mászott, mifelelt a hajón levő emberek mód nélkül megrémültek és semmi reményük nem is volt már az iránt, hogy ismét megkaphatják; nem sok idő múlva azonban mégis megkerült a „bestia“ és azután már békével vitetett alá Rómába, hol „nagy örömmel és kimondhatatlan tánczolásokkal fogadtatott, sőt nagy istentisztelettel is körülvéttetett...“ No de meg is érdemelte, mert hiszen (a mint írják) „elérkezésére Rómában azonnal megszűnt a pestis“. — Valami Niceforus nevű tudós doktor is tesz említést egy sárkány-kígyóról; mikor ezt megölték, „nyolcz pár ökör is alig bírta helyéből a „dögöt“ kimozdítani. Hogy az áért meg ne dögösítse, testét egészen megegették.“ — Egy másik, igen neves sárkányról Livius és Plinius tesznek

bakéhoz hasonló ugrással és kahintó-mekegő nyekkenéssel feléje döfött: Zulejka minden erejét összeszedve, ráugrott.

A bika nyakán akart teremni, de részint a puha talaj, amelyen nem tudhatta ruganyosságát kifejteni, részint a rajta lógó köloncz, roppantúl lenyűgözte. Az ugrás rosszszúl sikerült s a tigris épen az öklelő bika elé toppant.

Egyetlen összecsapás volt köztük.

A tigris irtózatossá praczlijával úgy csapta fejbe Kormost, hogy annak rögtön kifolyt a félszeme; ugyanakkor a hatalmas szarv-dárdák porölyként sujtottak a tigris felé s Zulejka érezte, hogyan hasad végig tarka bőre a vállán.

A bika megszedült az ütéstől s most már igazán félig vak volt. Nem is tudta, merre van a tigris, amely kínosan ugrott még egyet s a bikától ideiglenesen nyugta lévén, a rajta csüngő kutyával akart leszámolni.

Macskahajlékonyságával kapott hátra és borzasztó agyaraival épen a kutya nyakát érte. Egy pillanat múlva a hú állat holtteste lehullott róla, épen úgy, ahogy a kulancs szokott, amikor letépi a nyakát. Bodros fogának a nyomán széles vérző seb volt a tigris felső czombján. De maga a derék állat betöltötte hivatását: kimúlt, becsületes harezban, a gazdájáért.

A „Csíkos Fojtogatónak“ két erős sebe volt s mintha bordatörést is érzett volna. Fájdalmas sajtások közt csúszott be a nagy zombik közé, mialatt Kormos ümmögve verte bojtos farkával a derekát s döfködte jobbra-balra az alacsony zombikot.

Amint a tigris pofonverte: le is húzta a félfejéről a bőrt. Iszonyú volt azt látni.

— Iszen, csak ne lennék ennyire megcsúfolva, hörgögte a Csíkos Fojtogató, majd elbánnék én veled, te buta tulok te!

Halvész szólalt meg mögötte:

— Hallod-e, mester, ugyancsak megdolgoztak; de te sem maradtál adós. Hajh, micsoda ütődés van!.. De most jó lesz iszkolni innen, mert fel van lármázva az egész környék. Ott látok egy *Menydörgőt*, aki sietve közeledik, nemsokára mindenki tudni fogja, hogy itt vagy s akkor majd meggyúlik a bajod.

— Nekem? — kérdezte csudálkozva a Csíkos Fojtogató. Hát még ilyen is lehet?... De ki az a *Menydörgő*, akiről beszélsz?

Halvész nagy szemet meresztett:

— Nem tudod? Nohát csak annyit mondok, óvakodjál tőle. Ő a *vadász*, akinek olyan a hangja, mint a menydörgés és ha bennünket meglát, tüzet okádik, ólmot köpköd. Sok ilyen *Menydörgő* van ám.

A tigris elmélázott.

— Tehát *ember*. És *sok ember* van! — tette hozzá, érdes, piros nyelvvel megnyalogatva a szája szélét.

Halvész sürgette: — Menjünk! Menjünk! Neked könnyű, mert nekized a kis darab ólom nem is árt, de én *feleldulok* tőle.

— Hát jól van, menjünk, diünyögte a tigris. Mutass valami árnyékos fürdőt, ahol kiszívathatom sebeimből a tüzezzéget.

Halvész megfordult és sunyítva surrant előre, a nagy nádas közé.

(Folytatása következik.)